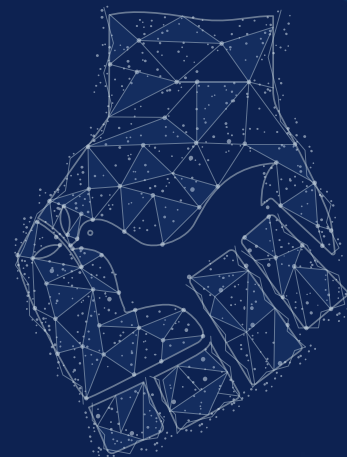




Reformarea justiției și
combaterea corupției

Chișinău, 15-16 septembrie 2022



REZUMATUL DISCUȚIILOR

CONTEXT

Un sistem judecătoresc independent și existența mecanismelor eficiente de prevenire și combatere a corupției sunt fundamentale pentru statul de drept, indispensabile pentru dezvoltarea sustenabilă a țării și necesare pentru o democrație funcțională și respectarea drepturilor fiecăruia.

După declararea independenței în anul 1991, Republica Moldova a demarat un proces de tranziție către un sistem de guvernare bazat pe democrație și drept. Unul dintre principalele elemente ale acestei tranziții a fost dorința de instituire a unei justiții independente, responsabile față de societate și lipsită de corupție. Pentru realizarea acestui obiectiv, în ultimul deceniu au fost depuse eforturi importante, însă acestea nu au produs efectele dorite de societate. Justiția din Republica Moldova încă este percepută de societate ca fiind influențată politic, grav afectată de corupție și că acționează cu precădere în interes corporativ.

În vederea îmbunătățirii stării din justiție, autoritățile moldovene au venit cu un nou [Plan de acțiuni](#) și o nouă Strategie în domeniul justiției. Printre principalele obiective ale acestuia se numără asigurarea integrității și responsabilității actorilor din domeniul justiției, sporirea independenței sistemului judecătoresc și a procuraturii, îmbunătățirea mecanismului de răspundere disciplinară a judecătorilor și procurorilor, crearea unui mecanism eficient de evaluare ordinară și extraordinară a acestora, dar și revizuirea rolului Curții Supreme de Justiție.

Un eveniment de o importanță majoră pentru Republica Moldova a fost obținerea, pe data de 23 iunie 2022, a statutului de țară candidată pentru aderarea la UE. Noul statut presupune parcurgerea unui proces complex de către țara noastră, aceasta fiind nevoită să întreprindă cu pași rapizi [lista de măsuri](#) formulată de către Comisia Europeană, dintre care majoritatea se referă la reformarea justiției. O decizie legată de începerea negocierilor de aderare este așteptată până la sfârșitul anului 2023.

Este crucial, în acest context, ca reforma justiției să fie una eficientă. Din acest motiv a fost organizat Forumul „Reformarea Justiției și Combaterea Corupției” - un spațiu pentru dezbateri transparente și profesionale dintre principalii actori din sectorul justiției, politicieni, societatea civilă și partenerii de dezvoltare - în vederea identificării direcțiilor fezabile și efective de reformare a justiției și de combatere a corupției în Moldova.

Forumul a pus în discuție cele mai importante și actuale aspecte pe care procesul de reformare a justiției și de combatere a corupției trebuie să le aibă în vedere pentru a fi cu adevărat eficient, cum ar fi: integrarea europeană și condiționalitățile privind justiția, evaluarea externă a justiției și reforma Curții Supreme de Justiție, investigarea mării corupții și sancționarea eficientă a corupției.

INTRODUCERE



„Reforma justiției este în continuare elementul cheie al transformărilor prin care trebuie să trecem. De succesul acestei reforme depinde dacă vom reuși să readucem încrederea cetățenilor în stat, cât de repede vom deveni stat membru al UE și cât de repede putem construi o economie puternică și incluzivă.”

Maia SANDU, Președinta Republicii Moldova



„Reformele reale în domeniul justiției și a luptei împotriva corupției nu sunt posibile fără instituții puternice și independente.”

Kent D. LOGSDON, Ambasadorul SUA în Republica Moldova



„Anul trecut vorbeam despre ceea ce ar trebui făcut, iar anul acesta despre ceea ce se face. Putem vedea un progres aici, în Republica Moldova.”

**Janis MAZEIKS,
Ambasadorul Uniunii
Europene în Republica
Moldova**



„Multe reforme anunțate sunt abia la început de cale. Anume din acest motiv ne întrunim la acest Forum pentru ca, prin dezbateri profesionale și incluzive, să identificăm cele mai bune soluții pentru provocări și să impulsionăm reformele în domeniul justiției și combaterii corupției.”

**Vladislav GRIBINCEA, Președintele
Centrului de Resurse Juridice din
Moldova**



REFORMAREA JUSTIȚIEI

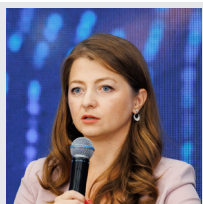
PROBLEMELE IDENTIFICATE

■ Nivelul redus de încredere a societății în justiție



„Peste 2 milioane de cetățeni ai R. Moldova nu au încredere în justiție. Acest lucru se întâmplă din cauza impunității tolerate, iar oamenii nu văd finalitate pe cazuri de rezonanță de corupție mare.”

Iulian GROZA, Director executiv, Institutul pentru Politici și Reforme Europene



„Avem o mare neîncredere în actul de justiție, cauzat de 3 factori, inclusiv de mai multe promovări îndoielnice în funcțiile-cheie din sistemul judecătoresc, unele hotărâri judecătorești greu de înțeles și practica judiciară neuniformă.”

Veronica MIHAILOV-MORARU, Secretar de Stat, Ministerul Justiției



„În Olanda încrederea cetățenilor în sistemul judiciar este întotdeauna în jur de 86%, iar aici este diferit. Problema este calitatea justiției și neîncrederea în decizii.”

Herman von HEBEL, Președinte, Comisia Pre-vetting

■ Capacitatea instituțională limitată – lipsa personalului calificat și profesionist în instituțiile publice



„În alte țări vettingul a determinat pe mulți să părăsească sistemul benevol sau constrâns. Cum Moldova va suplini aceste posturi vacante cu profesioniști integri? Vettingul trebuie să meargă mână în mână cu îmbunătățirea activității justiției.”

Vladislav GRIBINCEA, Președinte, Centrul de Resurse Juridice din Moldova

■ Salariile mici ale judecătorilor și personalului din sistem

„Moldova plătește cel mai prost judecătorii săi. Și în Ucraina, și în Albania s-a mărit salariul judecătorilor. Guvernul este oare pregătit de aceasta provocare? Majorarea e inevitabilă, dar ea nu va fi o decizie populară.”

■ Tergiversarea nejustificată a cazurilor de rezonanță



„Astăzi, acest comportament de tergiversare nejustificată sau de adoptare a deciziilor ilegale, cu suspiciune de încasare a beneficiilor necuvenite, nu este sancționată de nimeni. Organele interne ale sistemului judecătoresc sunt în incapacitatea de a da sancțiuni, iar procuratura, în pofida mai multor suspiciuni care se vehiculează la adresa unor judecători, nu a reușit să sancționeze niciunul pentru a transmite un mesaj clar și puternic în sistem că corupția este pedepsită. Cine îi oprește astăzi pe judecătorii corupți să nu comită abuzuri? Această stare de lucruri compromite și magistrații onești din sistem.”

Maia SANDU, Președinta Republicii Moldova



„E necesară o planificare mai bună a reformelor din partea actualei guvernări”.

Vladislav GRIBINCEA, Președinte, Centrul de Resurse Juridice din Moldova

■ Tergiversarea vettingului și dificultățile în transpunerea lui în practică



„Acum un an aveam o altă viziune asupra implementării evaluării extraordinare ca proces, eram mult mai optimiști ca termeni și previzibilitate. Reforma justiției e un proces organic, continuu, și la care trebuie de găsit în continuu soluții.”

„Implementarea mecanismului pre-vetting a durat mai mult decât am crezut. În primul rând, am acordat o mare atenție consultărilor publice și opiniei Comisiei de la Veneția, am ajustat legea ca să fie una cât mai corectă pentru că este un subiect sensibil. Totodată, a avut loc selecția membrilor Comisiei Pre-Vetting, care, la fel, a durat din cauza faptului că în statul vecin a început războiul.”

Veronica MIHAILOV-MORARU, Secretar de Stat, Ministerul Justiției



„Vorbim foarte mult despre durata procesului de pre-vetting. Calitatea și durata - ambele sunt importante. Încrederea cetățenilor în proces este esențială, dar calitatea este factorul determinant. Există un mare risc, dacă grăbiți sistemul. Dosarele candidaților au mii de pagini și este dificil de evaluat. Prin urmare, este dificil de respectat calendarul stabilit.”

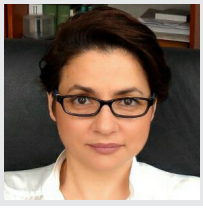
Jeroen HOOIJER, Șef de Unitate, DG JUST, Comisia Europeană



„Poate că suntem percepuți ca fiind lenți, dar cred că există și o recunoaștere generală a rezultatului general. Să o luăm de la capăt după câțiva ani nu este o opțiune.”

Herman von HEBEL, Președinte, Comisia Pre-vetting

■ Prezența oligarhiei în sistem



„Oligarhii nu se fac singuri. Ei există pentru că noi le permitem acest lucru atunci când nu avem instituții și un sistem judiciar care să funcționeze bine. În momentul în care permitem ca instituțiile să fie capturate pentru a servi acestor grupuri de persoane, noi creăm oligarhiile.”

Bilyana WEGERTSEDER, Director, Institutul Bulgar pentru Inițiative Juridice

SOLUȚIILE PROPUSE:

NEÎNCREDEREA CETĂȚENILOR ÎN JUSTIȚIE ȘI CORUPȚIA ÎN SISTEMUL JUDICIAR

■ Evaluarea externă și reformarea CSJ



„Prima etapă în derulare este pre-vettingul – prima reformă care ține de curățarea sistemului de justiție din temelii. Începem de la cele mai înalte foruri – CSM, CSP și colegiile. Noi pregătim între timp reforma Curții Supreme de Justiție, care urmează să schimbe din temelii modul de organizare, dar și aspectele legate de calitatea judecătorilor CSJ. Sperăm ca la mijlocul anului 2023 să avem deja o nouă CSJ. Împreună cu aceste instituții va fi mai ușor să realizăm procesul de eliminare a corupției din justiție.”

Sergiu LITVINENCO, Ministru al Justiției



„Dacă e să vorbesc despre numărul de judecători la CSJ, analiza pe care am făcut-o ne demonstrează că există un număr semnificativ de judecători în CSJ. În următorii 10 ani o parte din ei ar trebui să se retragă. Autoritățile R. Moldova ar trebui deja să elaboreze o politică cu privire la resursele umane care trebuie să fie suplinite.”

Marina MATIC, Expertă în reforma justiției, Banca Mondială



„Sarcina numărul unu pentru cei de la guvernare, pentru politic, este să reușească să construiască cel puțin câteva instituții capabile să reziste la orice fel de schimbare politică. Ingrediente există.”

Iulian GROZA, Director executiv, Institutul pentru Politici și Reforme Europene

■ Deoligarhizarea sistemului



„Cine sunt oligarhii? Trebuie să stabilim noi, inclusiv la nivel legislativ. În viziunea partenerilor, aceasta presupune definirea, identificarea prin prisma definirii și, ulterior, excluderea acestor personaje din influența asupra sistemului economic, politic și audiovizual.”

Sergiu LITVINENCO, Ministru al Justiției



„Cu siguranță, soluția nu este adoptarea unei legi. Contextul din Ucraina, care a adoptat această lege, nu neapărat poate fi preluat ca și bună practică în R. Moldova. Trebuie să avem grijă ca sistemul de justiție să fie suficient de rezistent și rezilient la orice fel de influență din afara grupurilor înguste, economice, și capabil să îi tragă la răspundere indiferent că au bani mulți, influență sau nu. Astăzi nu mai avem oligarhi care conduc statul, avem oligarhi care au fugit din țară și prin influențele lor au creat un sistem prin loializarea funcționarilor, oamenilor din justiție. Această legătură se menține. Dacă e să vorbim de deoligarhizarea Republicii Moldova, este vorba despre tăierea acestor legături, plus instituții funcționale și reziliente.”

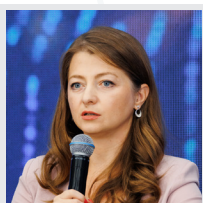
Iulian GROZA, Director executiv, Institutul pentru Politici și Reforme Europene

TERGIVERSAREA UNOR DOSARE DE REZONANȚĂ



„Cred că o realizare a Republicii Moldova este adoptarea legii privind condamnarea în lipsă. Pentru că noi, într-adevăr, am avut un cadru legal care a permis, practic, blocarea mai multor procese, dacă persoanele reușeau să fugă. Avem deja 2 dosare inițiate de către Procuratura Anticorupție pentru aplicarea acestei legi. Într-un caz există deja o încheiere a judecătorului care permite ca dosarul să meargă în judecată și al doilea caz este dosarul lui Plahotniuc în care acesta este învinuit de fraudă bancară. Dosarul a fost inițiat, dar s-a ridicat excepția de neconstitucionalitate”.

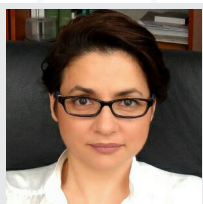
Sergiu LITVINENCO, Ministru al Justiției



„În Codul de procedură penală noi vom veni cu soluții care să limiteze din posibilitățile de tergiversare. Propunem suspendarea termenului de prescripție odată cu sesizarea instanței. Vom include prevederi care să disciplineze părțile, să nu permită amânarea neconținută a cauzelor sau înaintarea nesfârșită a cererilor de recuzare. Lucrul acesta va simplifica procedurile de examinare și va reduce din intențiile de tergiversare.”

Veronica MIHAILOV-MORARU, Secretar de Stat, Ministerul Justiției

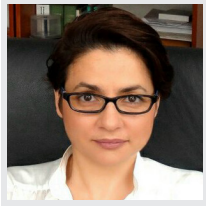
PROCESUL DE PRE-ADERARE A REPUBLICII MOLDOVA LA UE



„Privind condiționalitățile de pre-aderare, sfatul meu este să ajutați instituțiile europene să poată să determine foarte bine condiționalitățile pentru Moldova pentru ca aceste cerințe să fie realiste, calitative, măsurabile și să poată fi implementate.”

„După ce Bulgaria a devenit membră a UE, noi am răsuflat ușurați – am atins scopul final și putem sta relaxați și să câștigăm beneficii. Acest aspect a lăsat opoziția să câștige mai multă putere. Această lenevie instituțională a făcut ca UE să impună condiționalități post-aderare. Astfel, chiar și după 15 ani Bulgaria continuă să se ciocnească cu aceleași probleme cu care ne-am ciocnit în perioada de pre-aderare.”

Bilyana WEGERTSEDER, Director, Institutul Bulgar pentru Inițiative Juridice



„Comisia Europeană a folosit două instrumente importante pentru a vedea cum progresează reformele. Este vorba de un Raport anual care era folosit pentru a pune presiune pe Guvern și Parlament. Al doilea instrument utilizat a fost clauza de amânare. Atunci când Comisia Europeană sau Consiliul vedeau un anumit regres privind reformele sau reformele nu avansează în direcția corectă, aceasta putea întârzia aderarea Bulgariei la UE. Aceste clauze de amânare au ca scop salvarea reformelor din țară.”

Bilyana WEGERTSEDER, Director, Institutul Bulgar pentru Inițiative Juridice



„Ne dorim să ajungem la o soluție – să avem un arbitru neutru care să evalueze procesul de implementare a reformelor și mersul identificării unui stat de drept veritabil cum ar fi în cazul MCV în România. Cum facem acest lucru? Cel mai important aspect este credibilitatea.”

Sergiu LITVINENCO, Ministru al Justiției

■ Reducerea volumului de muncă al judecătorilor



„Ministerul Justiției lucrează intensiv la modernizarea Codului de procedură penală, Codului de procedură civilă, inclusiv cu scopul de a simplifica examinarea procedurii judiciare, de a reduce volumul de muncă și volumul de cauze. Sperăm că aceste proiecte să fie promovate până la sfârșitul anului pentru a reduce din volumul mare de muncă a judecătorilor, mai ales în prima instanță.”

■ Creșterea salariilor în sectorul justiției

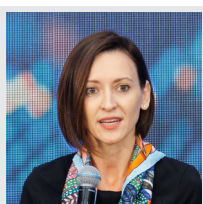
„În legătură cu absența grefierilor și asistenților, noi am înaintat o solicitare privind creșterea salarială a acestei categorii de funcționari în contextul exercițiului de rectificare care a avut loc acum în septembrie. Din păcate, nu a fost posibil acum în contextul economic și social, dar am primit asigurarea că solicitările noastre de majorare pentru această categorie de funcționari vor fi luate în considerare pentru bugetul anului următor.”

Veronica MIHAILOV-MORARU, Secretar de Stat, Ministerul Justiției

COMBATAREA CORUPȚIEI

PROBLEMELE IDENTIFICATE

■ Nivelul modest de încredere în instituțiile responsabile de combaterea corupției



„Societatea niciodată n-o să aibă încredere în lege și în sistemul de justiție, pentru că, atunci când ajungi în sistemul penal, nu știi ce rezultat o să ai, pentru că depinde de câți bani ai.”

Veronica DRAGALIN, Procuroră Șefă, Procuratura Anticorupție

■ Lipsa transparenței în sistemul de justiție



„Noi nu avem o transparență adevărată în Moldova, pentru că ședințele se fac cu ușile închise, documentele care se folosesc nu se publică. Eu văd o rezistență foarte mare din sistem: să nu deschidem ușa, să nu arătăm la toată lumea ce se întâmplă. Noi dacă am invita mass-media să vină la ședință, să vadă documentele pe care le văd eu azi, să înțeleagă ce probe avem noi, ce infracțiuni investigăm; dacă voi toți ați avea oportunitatea să vedeți tot ce văd eu, ne-ar fi la toți cu mult mai clar care sunt procurorii și judecătorii care nu aplică legea și comit crime.”

Veronica DRAGALIN, Procuroră Șefă, Procuratura Anticorupție

■ Accesul limitat la informații de interes public; refuzul autorităților de a oferi informații de interes public

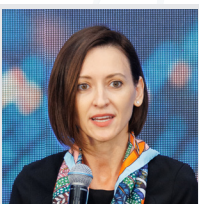


„Atunci când noi documentăm investigațiile jurnalistice, avem nevoie să lucrăm cu bazele de date publice. Din păcate, noi, jurnaliștii, suntem puși în situația să achităm de fiecare dată aceste baze de date. Deși actuala guvernare ne-a tot promis în repetate rânduri că jurnaliștii vor avea acces gratuit la astfel de date, recent a fost adoptată și o hotărâre de Guvern în acest sens, doar că la modul practic acea decizie vine doar să mimeze accesul către astfel de baze de date, pentru că în continuare vom trebui să scoatem bani din buzunar pentru ca să accesăm aceste baze de date.”

„O problemă frecventă este refuzul autorităților de a da informații de interes public. Noi ne-am propus să taxăm astfel de atitudini și vom da în judecată ori de câte ori vom avea astfel de situații, mai ales când vine vorba de funcționari publici.”

Liuba ȘEVCIUC, Co-fondatoare și Producătoare video, CU SENS

■ Scurgerea de informații din Procuratura Anticorupție



„Trebuie să redresăm scurgerea de informații care se întâmplă de la noi din instituție, pe care eu cred că se face, nu așa pentru că e interesant să ajungă pe Telegram. Se face pentru că oamenii câștigă bani din asta, pentru că avem niște grupuri criminale foarte puternice care își doresc ca acest lucru să se întâmple. Asta e o problemă.”

Veronica DRAGALIN, Procuroră Șefă, Procuratura Anticorupție

■ Concentrarea Procuraturii Anticorupție pe corupția mică și pe dosarele care sunt la CNA



„Deși ideea a fost ca Procuratura Anticorupție să se ocupe exclusiv de marea corupție, având în vedere că nu au fost schimbate semnificativ competențele CNA, în continuare, Procuratura Anticorupție a fost impusă cumva de prevederile legale să se ocupe de conducerea urmăririi penale pe dosarele care sunt la CNA și anual avem în jur de 700 de dosare la CNA care sunt conduse de Procuratura Anticorupție. Evident că acest lucru este un impediment pentru Procuratura Anticorupție, pentru a se concentra exclusiv pe marea corupție, așa cum a fost gândită această instituție în 2016.”

Sergiu LITVINENCO, Ministru al Justiției



„În anul 2021, din toate dosarele existente la CNA și PA, doar 18% erau dosarele procurorilor, 82% erau dosarele CNA, însemnând că într-o mare măsură, agenda PA este făcută de CNA, nu de procurori. Domnule ministru, noi trebuie să luăm o decizie importantă – cu ce se ocupă procurorii anticorupție. Conceptual, ei trebuie să se ocupe cu corupția mare.”

■ Lipsa cooperării inter-instituționale eficiente în domeniul combaterii corupției

„Pe dosare complexe, este foarte greu ca o singură instituție să ducă toate investigațiile. Este nevoie de cooperare inter-instituțională. Fără discuții și un schimb de informații între instituții lucrurile vor fi greu de realizat, iar aceste comunicări, de obicei, se bazează foarte mult pe relații inter-personale și încredere reciprocă.”

Vladislav GRIBINCEA, Președintele Centrului de Resurse Juridice din Moldova

■ Dotarea insuficientă cu personal și echipament a CNA



„Printre provocările cu care ne confruntăm este insuficiența de personal, poate lipsa de atractivitate de a lucra în cadrul CNA sau alt organ de urmărire penală. Avem echipament decent, dar ne-am dori ca el să fie și mai performant.”

Iulian RUSU, Director, Centrul Național Anticorupție

■ Dependența tehnică a PA de CNA privind investigarea cauzelor



„CNA în ziua de astăzi acordă o asistență tehnică destul de mare procurorilor, chiar pe investigațiile pe care le fac ultimii. Procurorii nu au echipament de interceptare, nu au grupe de intervenție, nu au, pe alocuri, experți, nu au suficienți specialiști. În mare parte, mâinile procurorilor sunt legate de capacitatea CNA de a le acorda asistență.”

■ Aplicarea deficitară a cadrului normativ

„Avem legea cu privire la procuraturile specializate. Această lege este în opinia mea mai bună decât în România. În lege este scris, buget autonom separat, personal separat, comunicare sperată, pagină web separată, administrarea financiară independentă. Niciuna din aceste chestiuni nu este implementată în practică, deși au trecut 6 ani și 2 luni de la intrarea în vigoare a legii’

■ Durata lungă a urmăririi penale

„Am văzut cum stau pe masa procurorilor dosare de 2-3 ani de zile, ceea ce pentru mine este foarte mult. Eu înțeleg că pe dosare complexe acest lucru ar putea să se întâmple, dar nu trebuie să devină o regulă.”

Vladislav GRIBINCEA, Președintele Centrului de Resurse Juridice din Moldova

■ Examinarea îndelungată a cauzelor de corupție



„Dacă e să facem o comparație cu dosarele generale penale, atunci în dosarele de corupție investigația durează de patru ori mai mult”.

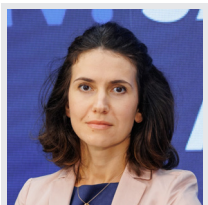
Ilie CHIRTOACĂ, Director de Program, Centrul de Resurse Juridice din Moldova

■ Sancționare ineficientă a actelor de corupție



„Republica Moldova se situează în categoria statelor cu o politică punitivă destul de aspră. Recomandările mai multor experți în domeniu spun că ar trebui să fie revăzut sistemul de pedepse și modalitatea de aplicare a pedepselor pentru a fi promovate alternativele. Înăsprirea continuă a pedepselor și privarea de libertate a persoanelor nu neapărat va duce la combaterea flagelului în mod eficient.”

Veronica MIHAILOV-MORARU, Secretar de Stat, Ministerul Justiției



„Sancțiunile aplicate trebuie să țină de mai mulți factori, nu doar agravantele clasice pe care le avem noi în Codul penal, dar probabil și de starea financiară a făptuitorului. Deși undeva în Codul penal este menționat că se ține cont de starea financiară, dar, de obicei, se ține cont în sensul reducerii. Sancțiunea trebuie să doară ca să fie eficientă. O persoană care are un milion de lei nu poate fi sancționat la fel, pentru un act de corupție, dacă vorbim de amendă, ca o persoană care are un venit de 20 000 lei.”

Olesea STAMATE, Președintă, Comisia parlamentară juridică, numiri și imunități

